

ИЗВЕСТИЯ НА НАРОДНИЯ МУЗЕЙ-ВАРНА

КНИГА IX (XXIV)

BULLETIN
DU MUSÉE NATIONAL
DE VARNA

TOME IX (XXIV)

1973

ДЪРЖАВНО ИЗДАТЕЛСТВО — ВАРНА

2. Bruchstück einer Kalksteinplatte mit griechischer Inschrift. Devnja. Höhe — 0,168 m, Breit — 0,145 m, Dicke — 0,138 m. Fig. 2.
3. Bruchstück einer Kalksteinplatte mit griechischer Inschrift. Devnja. Höhe — 0,153 m, Breit — 0,118 m, Dicke — 0,129 m. Fig. 3.
4. Bruchstück einer Marmorplatte mit griechischer Inschrift. Varna. Höhe — 0,205 m, Breit — 0,240 m, Dicke — 0,120 m. Fig. 4.
5. Bruchstück einer Weihreliefs von Appolo. Vetrino, Bez. Varna. Höhe — 0,085 m, Breit — 0,132 m, Dicke — 0,032 m. Fig. 5.

ДВА НАДГРОБНИ СТАРОХРИСТИЯНСКИ НАДПИСА ОТ ЧЕРНОМОРИЕТО

В. Бешевлиев

1. В южната част на град Варна, не далеч от пристанището, на улица «Омуртаг» е била намерена при поправка на улицата една мраморна плоча с надпис, която първоначално е имала формата на кръст. Тя е висока 0,42 м, широка 0,205—0,200 м и дебела 0,085 м. Височината на буквите е 0,035 м. Сега е във Варненския археологически музей (инв. № III 631).

Εὐθαδέε κα- τάχίτε 'Α- μαζόνια πιστὶ ὁρμου- 5. μένι ἀπὸ χωρίου Κικι- δαδον ὄρον Κ[ο-] τιαέον ἐπαρχ[ί-]	[α]ς Φρυγία Σ[α-] 10. [λ]ουταρίας ἐ[τε-] [λ]ιόθι μη(γός) 'Οκτ[οβ-] ρίου κα' ἐνδ(ικτιόνος) ἡ' (?)
---	---

Четенето или допълването на края на последния ред не е сигурно. Тук може да се чете ϵ' или α' η , ако буквата Λ не е погрешно издълбана вм. Δ . Формата на буквата Δ се среща и върху други надписи от Варна (напр. V. B e š e v l i e v, Spätgriechische und spätlateinische Inschriften aus Bulgarien, Berlin, 1964, Nr. 97). Хоризонталната хаста на буквата Π излиза като покрив от двете страни. Същата форма в № 105, 125, 161* и др. Буквата омега се среща само в думата $\chi\omega\rho\acute{\iota}\nu$ (р. 6). В думата $\delta\rho\mu\omega\acute{\mu}\epsilon\eta$ (р. 4) знакът 8 би могъл да представя друга форма на омега, понеже звукът ω в $\chi\omega\rho\acute{\iota}\nu$ (р. 6), $\Sigma\chi\lambda\omicron\upsilon\tau\alpha\rho\acute{\iota}\alpha\varsigma$ (р. 10) и $'\omicron\kappa\tau\omicron\beta\rho\acute{\iota}\nu$ (р. 12) се предава с $\omicron$ с хоризонтална черта отгоре. Все пак не е изключено във формата $\delta\rho\mu\omega\acute{\mu}\epsilon\eta$ да се крие известният късногръцки преход на $\omicron$ в υ . Буквата η се явява само в съкращението $\mu\eta\gamma\acute{o}\varsigma$. Историческата ортография, с изключение на един случай, е напълно пренебрегната. Писачът не различава дълги и кратки гласни. Той си служи с една съвършено чисто фонетична азбука: за всеки звук само един знак.

В стария град Одесос около VI в. е съществувала една голяма колония от Мала Азия, както показват намерените надгробни надписи. Повечето колонисти са били търговци от Витиния (№ 249), Галатия (№ 111 и 120), от Понтийската област (№ 100, 101 и 102) и Сирия (№ 97, 99 и 117). Настоящият надпис принадлежи на една жена: Амазония от село Кикидадон във Фригия Салутарис.

Женското име Амазония под формата $'\text{Αμαζονίη}$ е иначе известно (вж. F r. P r e i s i g k e, Namenbuch, Heidelberg, 1922, 22; P a p e - B e n s e l e r, Eigennamen 68). Името на селото $\text{Κικιδάδον-Κικιδάδων}$, което, изглежда, е изцяло запазено, се среща тук за първи път. Надписът е важен не само като едно ново доказателство за връз-

ките на Одесос с Мала Азия, но и като извор за езика на фригийците, понеже дава едно ново местно название. Селото се е намирало в областта *Κοτιάεου-Κοτιάεωυ* (вж. R u g e, RE 11, 1526 и сл., за името O. H a s, Die phrygischen Sprachdenkmäler, Sofia, 1966, 14). Областта е принадлежала към Phrygia Salutaris, (вж. за нея R u g e, RE 20, 804—805 и 837). Надписът произхожда навярно от VI в.

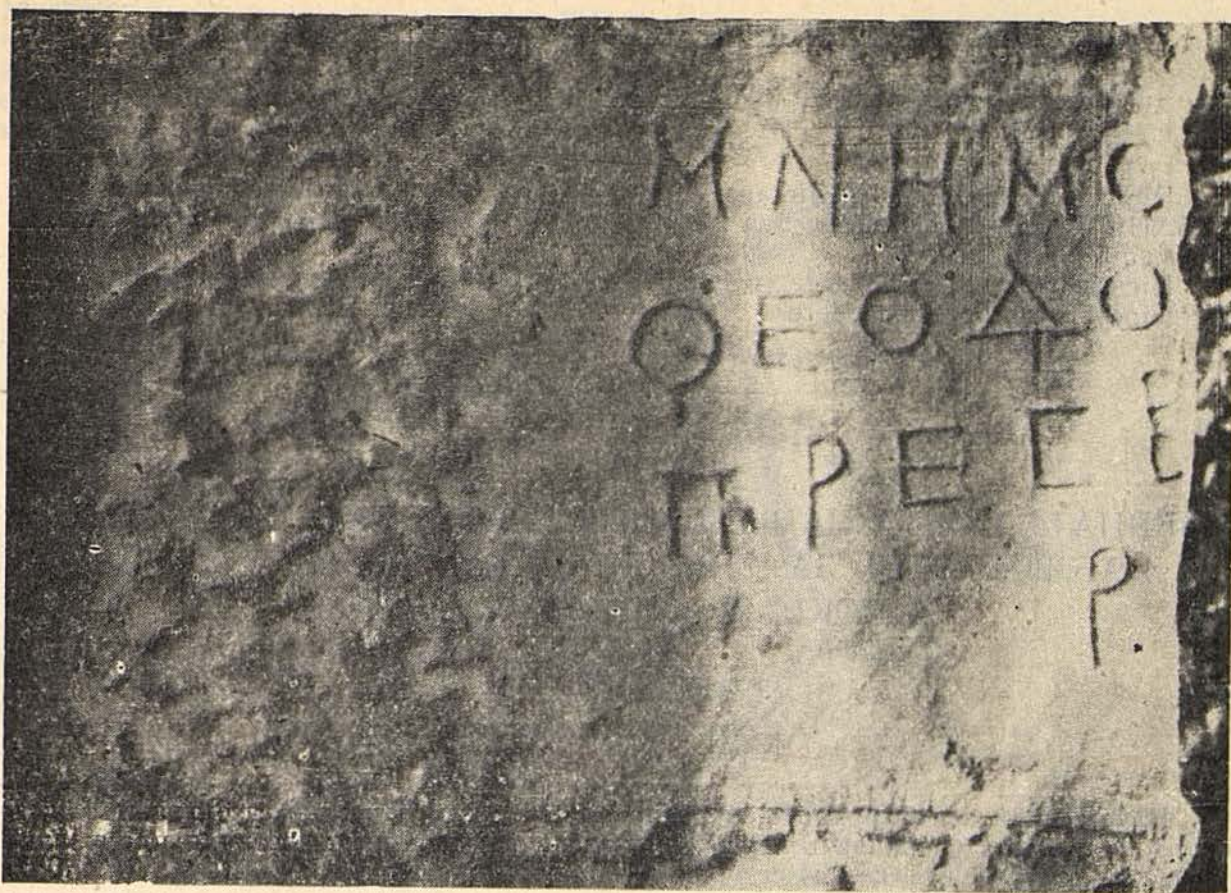

Обр. 1. Старохристиянски надгробен надпис
от с. Бяла, Варненско

Abb. 1. Altchristliche Grabinschrift
aus Bjala, Bezirk Varna

2. При изкопни работи в с. Бяла, Варненско, през 1969 г. е открита плоча от варовик с гръцки надпис. Плочата, на която дясната страна е отчупена, има следните размери: височина 0,283 м, дължина 0,242 м. Надписът, от който е запазена само лявата половина, гласи

MNHMO
ΘEOΔO
ΠΡΕCΒ
P

Обр. 2. Старохристиянски надгробен надпис от Варна

Abb. 2. Altchristliche Grabinschrift aus Varna

Височината на буквите е различна. Буквата О е висока 0,025 м, Θ — 0,034 м, Е — 0,031 м, Μ — 0,032 м, Η — 0,04 м, Β — 0,043 м и Ρ — 0,046 м. Забележителни са формите на буквите β, δ и π. Буквите ε и σ са ъгловати.

Надписът, допълнен, гласи

Μνημόριον
Θεοδόρου
πρεβ[υ]τέ
ρου

В първия ред би могло да се допълни и *μνημόσυλον* или *μνημόριον*. Но ако се вземе предвид, че броят на буквите в следващите редове е осем, то даденото допълване се явява най-вероятно. За формата *μνημόριον*, която е произлязла от смесване на *μνημετον* с латинското *memoria*, вж. Γ. Ν. Χατζιδάκις *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά*, I (1905), 329; K. Dietrich, *Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache von hellenistischer Zeit bis zum 10. Jhr. n. Chr.*, Leipzig, 1898, 18 и Б. Геров, Латинско-гръцки лексикални взаимоотношения в надписите от балканските земи, ГСУИФ, XLII (1945—46), 57—58 и заб. 1 на стр. 58.

И двете думи — *μνημόσυλον* и *μνημόριον* — са характерни за надгробните надписи от Мала Азия. Вероятно в нашия случай се касае за лице от малоазийски произход (срв. голямата колония от малоазийци в съседния Одесос, вж. V. Beševliev, *Spätgriechische und spätlateinische Inschriften aus Bulgarien*, Berlin, 1964, NrNr 96, 97, 99, 100, 101, 102, 111, 115, 117; Grabinschrift einer Phrygerin aus Kikidadon in Odessos, *Klio* 52 (1970), 25—26 и В. Бешевлиев, Един нов старохристиянски надпис от Варна, ИНМ Варна, V (XX), 1969, 232—233).

Надписът е навярно от началото на VI в.

Die erste Grabinschrift, die aus Varna stammt und vom Verfasser bereits in Klio, Bd. 52 (1970), 25—26 herausgegeben ist, gehört einer Phrygerin aus dem Dorf Kikidadon in Phrygia Salutaris.

Die zweite Inschrift wurde in Bjala (Bezirk Varna) gefunden und stand auf dem Grab eines Presbyters Theodoros.

СЕВЕРНАТА ПОРТА НА ВЪНШНИЯ ГРАД В ПРЕСЛАВ И НЯКОИ НАБЛЮДЕНИЯ ЗА ГРАДСКАТА КРЕПОСТНА СТЕНА ПОКРАЙ ТИЧА (р. КАМЧИЯ)

Тотю Тотев

Наблюденията и бележките за крепостните стени в Преслав са свързани с дейността на първите разкопвачи и са резултат почти изцяло на частични проучвания и сондажи, направени с цел да се установи планът на стария град.¹ На К. Шкорпил, а след това и на Кр. Миятев се дължи и изясняването на първите крепостни съоръжения като северната порта на вътрешния град и някои кули.²

При новите условия за работа, настъпили след 1944 г., проучванията по крепостните стени и съоръжения в Преслав бяха подновени. Под ръководството на В. Иванова-Мавродинова през 1948—1949 г. бе открита южната порта на вътрешния град и намиращата се в близост до нея югоизточна кръгла кула.³ Провеждат се редица сондажни наблюдения по северната вътрешна стена, на запад от шосето за Върбица и при чупката, която стената прави от изток.⁴ Във връзка със заздравителните работи на откритата още през 1905 г. северна порта се предприе доразчистване на източната ѝ половина с кулите.⁵

Малко по-иначе стояха нещата с проучванията на външната крепостна стена, за която доскоро всичко се изчерпваше с късите бележки от описанията на К. Шкорпил.⁶ С нови данни за нея можахме да се сдобием напоследък. При разкопки в ниската крайречна част на града, в местността «Селище» едва през 1960 г. беше открита първата порта на външната (градската) стена.⁷ През 1966 г. на изток от портата, до зида,

¹ К. и Х. Шкорпил, Преслав, ИВАД, III, 1910, стр. 109—112; К. Шкорпил, Бележки за старата столица Преслав, ИАД, V, 1915, стр. 130 и сл., обр. 93; същият, Паметници от столица Преслав, Сб. България 1000 години, София, 1930, стр. 186 и сл.; табл. I.

² Пак там, стр. 190—192; Кр. Миятев, Разкопки на «Вътрешния град» в Преслав, ИИД, XI—XII, 1931—1932, стр. 151 и сл., обр. 7.

³ В. Иванова, Южната порта на Вътрешния град в Преслав, нейният градеж и архитектурен тип, ИАИ, XXII, 1959, стр. 133—171; Б. Игнатов, Южната порта на вътрешната крепост в Преслав като обект за консервация и реставрация, ИАИ, XXII, 1959, стр. 173—208.

⁴ Сондажите са направени под ръководството на В. Иванова със сътрудници от колектива, който работи в Преслав. Резултатите не са обнародвани.

⁵ Разчистването на източната половина на портата се извърши през 1963 г. под ръководството на Е. Генова, уредник в Окръжния исторически музей — Плевен.

⁶ К. Шкорпил, Паметници от столица Преслав, стр. 188—189, табл. IV_{1,2}.

⁷ Портата е открита при разкопки, ръководени от В. Иванова и цялостното ѝ обнародване не е направено. Къси бележки за портата разкопвачът дава в: Преслав, Водач за старините и музея, София, 1963, стр. 18. Още за плана на портата вж.: С та п-